

Universitätsbibliothek Wuppertal

Aeli Donati qvod fertvr commentvm Terenti

Donatus, Aelius

Lipsiae, 1902

Praefatio

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1572](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1572)

ANDRIA

PRAEFATIO

I.

POETA CVM PRIMVM A. A. S. A. 1 Comoedia Andria cum palliata sit fabula, de loco nomen accepit et a Menandro prius et nunc ab ipso Terentio, qui cum de Chryside loqueretur, sic ait (*I 1, 46*) 'uereor ne quid Andria a. m.' et hoc commune uocabulum est et in Graeca 5 et in Latina lingua.

2 haec maiori ex parte motoria est.

3 continetque actus amatorum adulescentium et patrum piorum: * * * * * callidi serui, ancillae astutae, seueri senes, adulescentulae liberales. 10

4 in hac primae partes senis Simonis sunt, secundae Dau, tertiae Chremetis et deinceps reliquorum.

5 prologus in hac acer inducitur et in aduersarios non mediocriter asperatus, sed tamen id subtiliter, ut omnia lacescitus facere uideatur ac dicere. hic πρότασις 15

1 a. <a.> a. s. a. A, appulit animum se ad scribendum C, aptuit T || 2 palliata A || 3 nunc] non C | Terentio] tenent. A | cum] eum C || 4 craside AC, chryside V || 5 a. m.] am;

A, apportet mali TCV | etⁱⁿ C, in V | Graeca] grā A || 7 maiore CV || 8 continuo actus A, continetque ex se actus (acta T) TCV | et patrum piorum Steph.: ex patriā prior. d. A, ex partibus priorum TC, (supra priorum m. 2 add. patrum) V || 9 lac. sign. Reiff.; sunt ibi Steph. | callidi (ex -da corr.) C | seueri Steph.: serue A, serii T, serti C, parci V || 10 adulescentuli V || 11 hoc A | senis simoni A, simonis senis V ||

12 relique TC || 13 aceri A | in om. T | aduersarios C || 14 asperatur TCV | subtiliter <fit> dett. || 15 lacescitus C | protasis ATC, prothasis V

subtilis, ἐπίτασις tumultuosa, καταστροφή paene tragica, et tamen repente ex his turbis in tranquillum peruenitur.

6 haec prima facta est, acta ludis Megalensibus M. Fulvio M.' Glabrione [Q. Minucio, Valerio] aedilibus curulibus. egerunt L. Atilius Praenestinus et L. Ambiuus Turpio. modos fecit Flaccus Claudi [filius] tibiis paribus dextris uel sinistris. et est tota Graeca. edita M. Marcello C. Sulpicio consulibus

6* pronuntiataque est 'Andria Terenti' ob incognitum adhuc nomen poetae et minoris apud populum auctoritatis ac meriti. *q. p. 28, 3. Dz. Rh. M. 20, 582.*

7 deuerbiis autem et canticis lepide distincta est et successu spectata prospero hortamento poetae fuit ad alias conscribendas.

8 initium autem προτατικὸν πρόσωπον, id est aduenticiam personam, recepit Sosiae propter euoluendam argumenti obscuritatem. persona autem protatica ea intel-

1 epitasis *ATC*, epithasis *V* | Katastrofe *A*, catastrophā (e *sscr. m. rec.*) *C*, catastrophe *TV* | traica *TC* || 2 peruenitur *Reiff.*: peruenit *codd.* || 3 acta *om. TCV* || 3-4 in (m *m. rec.*) fuluio edile int glabrio neq; minutio ualerio curulib; *A*, m. (marco *T*) fuluio edile et m. glabrione quinto minutio termonii. L. Valerio curuli *TC*, m. fuluio et m. glabrione q. minutio termonii L. ualerio aedili curuli *V*; *corr. Dziatzko* || 5 egef *A*, egere *TCV* | latilius. latinus pnestinus *A*, l. attilius (act- *C*) latinus praenestinus (pren- *C*) *TCV*; *corr. W.* | ambirauis *A* || 6 claudii *TCV* | filius *secl. Reiff.* | tybiis *V* || 7 dextris *om. T* | uel *A*, et *TCV* || 8 *C. Reiff.*: et *codd.* | sulpitio *CV* | consulis (*corr. m. rec.*) *A* || 9 pronuntiataque *A*, quod pronuntiata *TC*, cum pronuntiata *V* | terentii *TCV* | ab (o *m. 2*) *C* || 10 et *om. V* | ⁷ minoris miroris *A* || 11 meriti <fuit> *V* || 12 deuerbis *TC*, deūb *A*, sed quia uerbis *V* | autem et canticis *Schopen*: autenticis (autēncis *T*) *ATC*, autenticis et *V* | lepidi *T* | detincta *TC*, descripta *V* || 13 successa (*sscr. m. 2*) *C* | spectata] aspectata *T*, (ta in *mg.*) *C*, aspecta *A* | prospera *A* | ornamento *ATC*, ornamento (t *m. 2*) *V* || 15 butium (in *Initium corr. m. rec.*) *A* | protaticon (protatic. *A*, protatticon *V*) prosopon *codd.* | aduentitiam *codd.* || 16 sofē *A* || 17 obscuritatem (b *sscr. m. 2*) *C*, <obscuramento> obscuritatem *T* | personā *C* | protattica *V* | eā *C*

in praenestinis per
Dziatzko

II p. 190, 5

cf. frag. Hec. p. 190, 8.
Ph. p. 346, II

M. M. 21, 64

gitur, quae semel inducta in principio fabulae in nullis deinceps fabulae partibus adhibetur.

9 adnotandum sane puellarum liberalium in proscenio nullam orationem induci in comoedia palliata praeter inuocationem Iunonis Lucinae, quae et ipsa quoque post scaenam fieri solet.

II.

1 Chremes Atticus, pater Pasibulae et Philumenaе, cum ex his duabus Pasibulam perdidisse se falso crederet relictam Athenis nec uisam postea multo tempore, tamquam unicam sibi putabat Philumenam. quam Charinus 10 adulescens Atheniensis et amabat unice et petebat uxorem, sed pater eam Pamphilo cuidam, Simonis filio, ultro desponderat. qui Pamphilus contra sororem Chrysidis ac peregrinam tum creditam, Pasibulam supra dictam, Chremetis alteram filiam ac sub nomine Glycerii latentem, sic 15 amauit, ut ex ea filium suscepisset inscio patre. qua re intellecta commotus Simo, Pamphili pater, dum per falsas nuptias temptat animum Pamphili, multis dolis a Dauo ipse deluditur seruo, periculumque Charini et Pamphili et totus

1 indocta *C* | nullis] illis *TC* || 2 deinceps *C* || 3 aut notandum sanę *A* | in proemio (prohemio *TC*) ante liberalium *ATC*, in prohemio (*corr. in* proscenio *m. 2*) *V*; in proscenio *secl. Reiff.* || 4 ° rationem *C* | comoedia *A*, eo media *CV* | praeter *om. TCV* || 5 iunicius lucinę *A* | post scaenam *V*, post cenam *TC*, prescenam *A* || 7 acticus *A* | passibile (-le *T*) *AT*, passibulae *CV* | philomenae *TCV* || 8 passibulam *codd. et sic deinceps* | perdidisse <INCIPIŦ ARGVAND> *A* || 10 filumenam *A*, philomenam *CV* || 11 atthenensis *A* | et amabat] adamabat *TCV* || 12 sed pater ^{eam} *C*, *om. A* | disponderat *T*, disponderat *C* || 13 econtra *V* | ac] at *Reiff.* || 14 peregrinam <per eam (eum *V*)> *TCV* | tum] tñ *T* | dictatā *C* || 15 altera filia *TC* | latenter *codd., corr. Reiff.* || 16 ea] illa *T* | filia *T*, filium (u ex a *corr.*) *C*, filiam (u *sser. m. 2*) *V* | inscio *A* | patere *C*, parere *T* || 18 teneat *TC*, tentat *V*, *om. A* || 19 periculoque *TCV* | & totus *A*, motus *TCV*

error inenodabilis usque ad eum finem est ductus, dum Athenas ueniens Andrius quidam Crito rem aperiat et nodum fabulae soluat. per quem agnita Pasibula recipitur a parentibus et traditur Pamphilo amanti; item Philumena Charino despondetur et traditur exoptanti. 5

2 Perspecto argumento scire debemus hanc esse uirtutem poeticam, ut a nouissimis argumenti rebus incipiens initium fabulae et originem narratiue reddat spectatoribus auctoremque praesentem scilicet ibi exhibeat, ubi finis est fabulae. hunc enim orbem et circulum poeticae uirtutis 10 non modo secuti sunt tragici comicique auctores, sed Homerus etiam et Vergilius tenuerunt.

3 Difficile est diuisionem actuum in Latinis fabulis internoscere obscure editam: causam iam dudum demonstrauimus (cf. *Euanth. III 1*). unde autem aut quomodo 15 quamuis aegre tamen intellegi distinguique possint, est operae pretium discere. principio dicendum est nullam personam egressam quinquies ultra exire posse; sed illa re plerumque decipimur, quod personam, cum tacuerit, egressam falso putamus, quae nihilo minus in proscaenio tacens loquendi tempus exspectat. est igitur attente animaduertendum, ubi et quando scaena uacua sit ab omnibus personis, 20

1 inenodabilis *Rabbow*: in fabulis *codd.*; inextricabilis *Leo* | usque] qui *TCV* | ductus est finem *TCV*, finem est *A* || 2 andrus quidem certo *T* || 3 nodum (*n ex m corr.*) *C* | soluit *A* | per quae (que *T*) *TC* || 4 a parentibus recipitur *V* | Pamphilo — traditur *om. A* | item *Goetz*: et *TC*, *om. V*; uero *post Phil-D (ed. pr.)*, *post Char-LP* | philomena

TCV || 5 carino *sser. C²* || 6 perfecto (*sp sser. m. 2*) *V* || 8 narratiue *A*, narratione (*narrat add. C*) *TC*, narrationis *V* || 9 auctorem *A* | scilicet ibi *Reiff.*: sibi *codd.* | exhibeat *V*, exhibitur *A*, exhibitus^m *C*, exhibiturus *T* | fabulae est *TCV* || 10 orbem] ordinem *TCV* | <artis uel> uirtutis *TCV* || 11 sed *om. A* || 12 etiam *om. TCV* | tenuer *A*, tenere *TC* || 13 esse *V* | fabulis *om. A* || 14 obscure] ob supra *TCV* | editam *Reiff.*: dictam *codd.*; indicatam *Schoell* || 16 aegre] agere *A* || 17 discere *V* || 19 decimur (*corr. m. 2*) *V* | persona *A* | ingressam *TCV* || 22 sena *T* | fit *A*

ita ut in ea chorus uel tibicen obaudiri possint. quod cum uiderimus, ibi actum esse finitum debemus agnoscere. confundit saepe lectorem illud, quod persona in superiore scaena desinens et in proxima incipiens loqui non intellegitur ingressa, quod ipsum experientes statim diiudicant de rerum ac temporum quantitate. potest enim fieri, ut et ingressa sit et egressa, quam prae credimus de proscaenio non recessisse. posse autem quinto egredi personam, non et necesse esse dicimus, ut appareat ultra exire non posse, in tragoedia parcius exire et solere pariter et licere.

III.

1 Primus actus in Andria narrationem Simonis apud Sosiam continet argumenti, quod populus hac occasione perdiscit (*sc. 1*), mox querelam apud se Daui de domino et eiusdem cum domino uerba (*sc. 2*), et rursus eiusdem serui deliberationem, quid rerum gerat (*sc. 3*). *Desunt sc. 4. 5*

2 secundi actus haec sunt: Charini uerba primo cum Byrria seruo et post cum ipso Pamphilo de nuptiis Philomenae (*sc. 1*), Daui interuentus (*sc. 2*), cum eo disputatio de nuptiis (*sc. 3*), Pamphili sermo cum patre dolo consentientis in nuptias, Byrriae uerba (*sc. 4 et 5*), Daui calidula oratio aduersum senem (*sc. 6*). *Rogon 335*

1 uel *dett.*: et *ATCV* | audiri *TCV* || 2 finitum esse *CV* (*T?*) || 3 illud] etiam *TCV* | <ea> persona *TCV* | in *D* (*ed. pr.*), *om. ATCV* || 4 superiori *V*, -ora *T*, (*in -ori corr.*) *C* | deficiens *T*, deficiens *CV* | proximam *T* | incipient *T*, incipies *C* || 5 non *om. TC* | ipsum *Steph.*: ipsam *A*, post experientes (*ex parienti T*) *rell.* | statim] fictam *in ras. V*² || 6 diiudicant *A*, diuidant *T* | de rerum] de rerū *P. A*, de re *p. TV*, de *R. P.*^{ca} (*ca add. m. 2*) *C* | enim] tamen *TCV* || 8 proenio *A*, scenio *T* | recisse *A* || 9 apareat *A* || 10 tragoedia *A* | partius *C* || 12 similis apud socios (*socias T*) *TC* || 13 populo *T* | hac *TV*, ac *C*, *om. A* || 15 cum *sser. C*¹ || 16 quod *A* || 17 secunda *A* | //// actus *V* || 18 et *om. V* | filomoene *A*, philomenae *TCV* || 19 <et> cum *TCV* || 20 consentiente (*tis sser. m. 2*) *C* || 21 in *om. TCV* || 22 aduersus *V*

3 tertio actui haec attribuuntur: Mysidis cum obsterice colloquium Dauo ac Simone audientibus (*sc. 1*), partus Glycerii suspectus seni et Dauo apud eundem fraudulentum sermocinatio (*sc. 2*), Simonis uerba cum Chremete de nuptiis (*sc. 3*), Dauo perturbatio et Pamphili (*sc. 5*). 5

4 quartum actum per haec intellegimus: prima Charini uerba sunt indignantis uelut fidem sibi non seruatum a Pamphilo (*sc. 1*), tum Mysidis uerba apud Pamphilum (*sc. 2*) eiusdemque questus (*sc. 3*), tum Dauo administratio doli aduersus Chremen (*sc. 4*). 10

5 in quinto actu Chremetis et Simonis prope iurgium disputatio est (*sc. 1*), tum detectio fallaciarum Dauo (*sc. 2*), tum indignatio patris aduersus filium (*sc. 3*), tum Critonis interuentus et per eum cognitis rebus in tranquillum res acta ducentibus uxores quas concupuerant Pamphilo et 15 Charino (*sc. 4 et 5*).

6 Illud nos commouere non debet, quod in horum actuum distinctione uidentur de proscaenio non discessisse personae quaedam, sed tenere debemus ideo Terentium uicinitatis mentionem fecisse in principio (*I 1, 43*), ut 20 modico receptu et adesse et abesse personam intellegamus. nihil ergo secus factum est ab antiquis, qui ad hunc modum Terentianas fabulas diuiserunt.

1 tertio actu A | haec om. TCV | Mysidis] Missus A | obstretice C || 3 glycerius A | susceptus TC | fraudulenter C || 4 chemete A || 6 actum om. T || 7 sibi A, sscr. V², om. TC || 9 -que in ras. V² (om. LD), quē A | questus in ras. V² (dett.), om. ATC | tum C, tu A, tñ T, om. V (dett.) || 10 chremetem T, (cre-) V, chremitem C || 11 chrematis A || 12 est (et T) disputatio TCV | deceptio TC || 13 tum indignatio in ras. A | aduersus TCV | ohritonis A, certonis T || 14 cognatis A | tranquillam TC, -lla A | res acta Steph.: rei actē A, re acta V, rem acta TC; rei actio Schoell || 15 educantibus TC | concupuerant A, concupierant V || 16 chateino A || 17 Illud — 23 diuiserunt om. V | quot morum T || 18 distinctione C | uadentur A | distexisse T || 20 uicinitas C || 21 recepti A

PROLOGVS

- 1 1 POETA CVM PRIMVM ANIMVM A. S. A. principium factum a commendatione personae, quod pudens, quod honestus, quod prudens Terentius. et honore maiore 'poetam' potius quam 'Terentium' dixit, ut illum hoc ipso nomine, de quo laborat, ornaret. 2 POETA CVM P. A. A. S. A. intentio omnis huius prologi hoc agit, ut nouo poetae ueniam paret et ueteri odium et ut quam maxime modestum minimeque errantem Terentium probet. 3 POETA CVM P. A. meritum iam poetae dedit 'poetam' eundem dicendo. 4 *Et* ab animo eius quem defendit. 4 POETA 10 CVM P. A. A. S. A. sensus hic est: proposuerat quidem poeta noster, ut in prologis argumenta narraret, sed hoc imputat Luscio Lanuino aduersario, qui eum non permisit facere quod proposuerat, maledictis suis ad respondendum eundem prouocans. 6 APPVLIT appellere proprie dicitur, cum ex pelago aut freto quis ad litus accesserit. Vergilius (*Aen. III 715*) 'hinc me digressum u. d. a. o.'
- x) 7 APPVLIT in secunda lectione 'attulit' fuit, sed 'appulit' magis; nam postea sic (*II 6, 15*) 'animum ad uxorem appulit'. variaute
Dons, of 897
20 (Pine)
- 2 2 ID SIBI NEGOTI negotium modo pro molestia et cura, non labore.

1 Postea C | A. s. a. om. TCV || 2 pudens] prudens AT || 5 CVM — 6 s. a.] cum primum animum C, cum (c. V) p. a. TV || 6 prologi huius TCV || 7 et ueteri] uet&eri A | ut sscr. C || 8 minimeque] m, m, m, q; A | errantem] errati A | probet] pro hęc A || 9 CVM — 10 POETA om. AV || 10 animis C || 11 cum .p. a. as. a. A, cum primum a. a. a. TC, c. p. a. V || 12 prolaxis C | sed <aliter euenit. et> Rabbow || 13 lucio T, om. V | lanuino A, Lauino TC, Lanuio V || 15 appellere ex -are corr. C || 16 ex paelago A || 17 Vergilius] ün T | hic AC | .v. d. a. o. A, uestris deus appulit oris (horis T, horis C) TCV || 18 oppulit T | attulit Steph.: appulit (apulit A) codd. | apulit A || 19 nam — 20 appulit in mg. V² || 21 sibi — negotium] sibi negotiũ A, negotium sibi TC, negocii. s. V | mod C, modis T | modestia C || 22 laborẽ A.

x) Cf. *Handbook Class. Quart. 23, 113 f.*